

УДК 340.115

Онищук І. І., доцент кафедри теорії та історії держави і права Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького

Onischuk I. Associate Professor of Theory and History State and Law Ivano-Frankivsk University right the King Danylo Galician

КОНЦЕПЦІЯ ПРАВОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

THE CONCEPT OF THE LEGAL MONITORING IN UKRAINE

Розкрито систему поглядів на правовий моніторинг в Україні, спосіб його розуміння та тлумачення. Сформульовано трактування концепції правового моніторингу в Україні. Визначено принципи, цілі, предмет, об'єкти й суб'єкти правового моніторингу в Україні.

Ключові слова: правовий моніторинг, правовий контроль, юридична техніка, концепція, нормативно-правовий акт.

Раскрыта система взглядов на правовой мониторинг в Украине. способ его понимание и толкование. Сформулирована трактовка концепции правового мониторинга в Украине. Сформированы принципы, цели, предмет, объекты и субъекты правового мониторинга в Украине.

Ключевые слова: правовой мониторинг, правовой контроль, юридическая техника, концепция, нормативно-правовой акт.

Revealed a system of views on the legal monitoring in Ukraine. the method of its understanding and interpretation. Formulated the concept of the legal monitoring in Ukraine. Formed the principles, objectives, scope, objects and subjects of legal monitoring in Ukraine.

Legal monitoring is a form of legal technologies. Consideration of this phenomenon from this point of view allows to bring together empirical and logical in research of this kind. cover and connect the dots not only methods of study of legislation and law enforcement, but also organizational, administrative units, institutional, functional and instrumental components of its nature and content.

Identification of the legal monitoring is a consequence of sustained study of the phenomenon, which had not previously undergone special research in the aspect of legal techniques and technologies, the identification of new parties to the monitoring, which, although recorded in the earlier studies, but was considered as elements of the methodology of the legal monitoring.

The concept of the legal monitoring in Ukraine is interpreted by us as a particular way of understanding (interpretation and perception) technology equipment of the legal monitoring as a segment of legal technique and component of the legal system of rational methods of observation, analysis and evaluation of the quality of legal acts and practice of their application.

The principles of the concept of legal monitoring equipment in Ukraine, define the strategy of scientific research, namely: the law; the obligation; computer security; completeness of the information base; the objectivity and reliability of information; transparency; equipment.

The main task of the knowledge of the techniques of the legal monitoring is not only to develop the most advanced methods and means of its implementation, but also in revealing the rational ways of implementation of theoretical knowledge of law, legal monitoring and legal techniques in practical sphere.

Keywords: legal monitoring, legal control, legal technique, concept, normative-legal act.

70 юридичні концепції виражають і представляють різні аспекти юридичної діяльності, полегшують сприйняття і вивчення всього різноманіття явищ права, є свого роду двигуном всієї системи юридичної техніки.

На даному етапі в Україні дуже активно розвиваються концептуальні та методологічні основи правового моніторингу та його впровадження в механізм прийняття і реалізації нормативно-правових актів. Цей процес стимулює розвиток в юридичній науці нового напрямку.

Досягнуті результати відкривають нові грані цього явища, виявляють більш складні проблеми, що вимагають наукового осмислення, а в деяких випадках – корекції окремих, концептуальних та методологічних рішень.

Зазначена проблематика знайшла своє відображення у наукових дослідженнях С. Алексєєва, Т. Анцупової, І. Бачило, С. Миронова, П. Сандевуара, М. Тарасова, М. Черногора, І. Шутака та ін.

У наукових працях спостерігається відсутність єдиних підходів щодо розуміння феноменологічних засад техніки правового моніторингу в Україні, способу її розуміння та тлумачення.

Тому метою даної наукової статті є розкрити систему поглядів на правовий моніторинг в Україні, його значення для логіки розвитку, реалізації та тлумачення права.

Правовий моніторинг являє собою різновид юридичної технології. Розгляд даного явища під цим кутом зору дозволяє максимально зблизити емпіричне і логічне в наукових дослідженнях даного роду, охопити і зв'язати воедино не тільки методи вивчення законодавства та правозастосовної практики, але й організаційні, управлінські блоки, інституційний, функціональний та інструментальний складові його природи і змісту [1, с. 10].

Виявлення правового моніторингу – наслідок поступального вивчення явища, яке раніше не піддавалася спеціальному дослідженню в аспекті юридичної техніки і технології, виявлення нових сторін моніторингу, які хоча і фіксувалися раніше в дослідженнях, але розглядалися в якості елементів методології правового моніторингу.

Концепція (лат. *conceptio* – розуміння) – система доказів певного положення, система поглядів на те чи інше явище; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ; ідейний задум твору [2, с. 571].

Та чи інша концепція права розгортається у всій системі юридичних наук. Однак оформляється, головним чином, загальною теорією права, що з'єднує юридичні конструкції з панівними в суспільстві філософськими ідеями.

У зв'язку з цим окремого розгляду заслуговує питання про співвідношення в нашому правознавстві понять галузевих наук та загальної теорії права. На думку С. Алексєєва, понятійне ядро,

принаймні, теорії позитивного права, що складається з понять, які прийшли з галузевих наук [3, с. 270].

Як система знань, право використовує ряд концепцій, тобто абстрактних, узагальнених ідей, побудованих на основі досвіду, або на чисто умоглядній основі. Мозок черпає з глибин інтелекту або з реальності суспільного життя ті елементи та характерні риси, які потім складуть загальну картину концепції. Остання є образ, що відображає дійсність і сприяє її поясненню і тлумаченню.

Враховуючи простір поля застосування права, немає необхідності пояснювати причину існування такої великої кількості концепцій, частина яких носить більш широкий, частина – більш вузький характер. Цілком природним є існування явних відмінностей у масштабі серед таких концепцій, як концепції правосуддя, волі, загального інтересу, а також концепцій неподільності володіння, громадянства, прямої демократії та ін.

Концепції відіграють дуже велику роль у питаннях юридичної техніки. Насамперед, вони являють собою відбитки, моделі юридичних явищ, що зустрічаються в суспільному житті. Вони також виконують функцію принципів класифікації при вивченні різноманітних юридичних ситуацій та проявів права в житті суспільства. Крім того, вони є руслом ведення міркувань при тлумаченні норм права при вирішенні спірних питань. В цілому, вони є факторами спрощення, настільки необхідними з урахуванням всього різноманіття і складності приватних випадків юридичної практики, а також факторами точності і чіткості при вивченні не тільки власне юридичних феноменів, а й усієї маси явищ суспільного життя. При цьому, звичайно, існує небезпека того, що юридичні концепції, як будь-яке умоглядне узагальнення, припускають надмірну систематизацію чи відносну деформацію реальності. Це обов'язково повинно враховуватися будь-яким юристом [4].

У той же час, наведена теза піддається і іншим інтерпретаціям. Поняття, що виникають в рамках юридичної догми шляхом теоретичних узагальнень у галузевих науках, безумовно, становлять понятійне ядро всієї аналітичної юриспруденції. Природно, що історично основні юридичні поняття формувалися в галузевих науках і, насамперед, у цивільному праві. Виникаючи лише в XIX столітті, загальна

теорія права починається з аналізу саме цих понять [5, с. 168–169].

З точки зору сьогоденних завдань нашої юриспруденції тощо ставлення до даного кола питань вже навряд чи є задовільним. Принципове розширення соціокультурного контексту сучасного правознавства вимагає від юристів фундаментального самовизначення, в першу чергу в рамках філософії та методології юриспруденції, де сьогодні неминуче виникає цілий клас проблем, пов'язаних зі значенням істини в юридичних дослідженнях і широкому плані, – з оцінкою юридичних теорій і знань. Зокрема, це «схильність» сучасного правознавства до реалізації різних способів пізнання права, в яких критерії оцінки знань не завжди збігаються. В історії пізнання було вироблено досить багато підходів до розуміння істини, що відповідають певним гносеологічним принципам, типу раціональності і загальної духовно-інтелектуальної ситуації епохи. Однак, більшість з існуючих трактувань істини, так чи інакше, пов'язані з ідеєю відношення і нашого знання про неї. В залежності від розуміння цього відношення, уявлення про їхні можливості та способи їх обґрунтування і будуються основні концепції істини:

1) кореспондентська концепція, якої дотримується ряд гносеологічних теорій, що визначають істину через відповідність (погодження) знань з дійсністю;

2) когерентна концепція, що розглядає істину як властивість несуперечності, «самоузгодження» знання;

3) прагматична концепція, що відноситься до істини як корисності знання, його ефективності для вирішення практичних завдань;

4) конвенціоналізм, вважає, що питання істини – це питання угоди про її трактування [5, с. 186–187].

В українській мові не існує однозначного еквівалента терміну «моніторинг». Переклад даного терміна не є доцільним. Тому погоджуємось з Т. Анцуповою в тому, що в українській мові права він повинен використовуватися як запозичений термін. Тим більше, що використання запозичених слів латинського походження в мові права є давно усталеною традицією. Моніторинг, на різних етапах його здійснення, може включати в себе контроль, повчання (поради), нагляд, спостереження, оцінку, прогнозування та ін. Всі ці складові в

сукупності складають зміст правового моніторингу. Не дивлячись на те, що міжнародно-правовий і національно-правовий моніторинг мають різний предмет, їх функції є схожими, тому що в обох випадках мова йде про правовий моніторинг [6, с. 163].

Слід зазначити, що ототожнення моніторингу із наглядом не є прийнятним для системи права Ради Європи. Використовуючи термінологію права Ради Європи, «*observation*» традиційно переводиться як «*спостереження*» і позначає одну з можливих функцій моніторингу. Наприклад, спостереження входить в коло повноважень Комісара Ради Європи з прав людини. Комісар Ради Європи з прав людини входить до системи органів Ради Європи, які здійснюють моніторинг дотримання зобов'язань [7, с. 19], проте він не має жодних правових засобів впливу на ситуацію. Функція спостереження є однією з основних функцій політичного моніторингу Ради Європи.

Розробка поняття техніки правового моніторингу ускладнюється тим, що «міжнародний контроль» і «міжнародно-правовий моніторинг» часто ототожнюються, а «моніторинг» і «контроль» вважаються словами-синонімами. Для перекладних видань причиною тому може бути некоректний переклад. У виданні Організації Об'єднаних Націй «Інструменти забезпечення панування права в постконфліктних державах. Моніторинг правових систем», на першій сторінці вступу міститься поняття «контролю за правовою системою». Також у змісті цього видання відсутній термін «моніторинг». У назві кожного розділу він замінений на термін «контроль» [8].

Наукове дослідження правового моніторингу немислиме без попереднього з'ясування дослідником накопичених людських знань про об'єкт пізнання і способи його вивчення. Приступаючи до збору фактів, вчений неминуче спирається на попередні знання в процесі висування гіпотез, розробки засобів збору емпіричних фактів, опису і пояснення підсумків емпіричного пізнання. Основна складність для дослідника полягає в тому, що до теперішнього часу не було підготовлено і видано жодної наукової статті, дисертації або монографії, присвяченій досліджуваній темі.

Термін «техніка правового моніторингу» ще не поширений у правовій науці, як і сама наукова проблема. Зайнявшись цією темою, вчений може спиратися лише на численні публікації юридичної техніки, а також спеціальну літературу з проблем

правового моніторингу, корупціогенності нормативно-правових актів та антикорупційної експертизи. Певні орієнтири у дослідженні може дати вивчення робіт з проблеми ефективності дії правових норм [9, с. 349].

У контексті даного дослідження виявилася специфіка юридичної матерії, її письмове термінологічне «опредмечування», підпорядкування логічним принципам, здатність втілюватися в логічні конструкції математично строгого порядку. Те, що надало юридичним знанням на прагматичному рівні в основному юридико-технічний зміст, в принципі однопорядкове зі змістом усіх інших технічних знань, наукових результатів технічного профілю. У зв'язку з цим правознавство з найдавніших часів виступало у вигляді своєрідної обителі відпрацьованої словесності і ще більше – напрацьованих та витончених юридико-логічних конструкцій, що забезпечують не тільки потрібну практиці аналітичну обробку правового матеріалу, але і логічне збагачення права, що в свою чергу дозволяло уявити юридичну діяльність і науку в якості досягнень розуму та інтелектуального мистецтва [3, с. 270].

Важливими умовами системності правового моніторингу є його структурно-організаційне забезпечення та координація діяльності всіх суб'єктів, які здійснюють цю діяльність. Для прикладу в Російській Федерації, І. Бачило у своїх дослідженнях пропонує створити Всеросійський Центр організації моніторингу. Верхня палата російського парламенту є центром моніторингу федеральних законів. Порівняльний аналіз моніторингу законів суб'єктів Російської Федерації також може бути зосереджений на цьому рівні. Всеросійський Центр організації моніторингу вирішує всі методичні проблеми моніторингу, включаючи вироблення єдиної термінології та критерії оцінки продукту правової творчості з урахуванням різноманітності видів цього продукту – видів нормативно-правових актів та рівнів їх прийняття. Це ще раз привертає увагу до проблеми організаційного забезпечення методичного та аналітичного центру моніторингу нормативно-правових актів, включаючи федеральні конституційні закони, федеральні закони та закони суб'єктів Російської Федерації, – все різноманіття управлінських правових актів та актів судової системи [3, с. 16].

Пізнання юридичної техніки правового моніторингу вимагає вивчення її зв'язків з правотворчою, правозастосовною,

систематизаційною та інтерпретаційною технікою. Вже зараз можна спостерігати взаємний вплив цих видів юридичної техніки. Так, оформлення критеріїв і показників ефективності законів та правозастосовної практики призводить до виникнення прийомів нормотворчої техніки, що закріплюють їх у нормативно-правових актах. У них з'являються так звані оцінювальні елементи та ін. Оформлення результатів моніторингу, ймовірно, неможливе без використання засобів і прийомів юридичної техніки.

Вивчення взаємозв'язків згаданих видів юридичної техніки вимагає їх чіткого розмежування. Вирішення цього завдання багато в чому залежить від рівня проникнення в сутність техніки правового моніторингу, виявлення її стійких ознак і властивостей і формування не тільки емпіричного, але насамперед абстрактного знання про неї. Не менш важливе встановлення зв'язків техніко-юридичних прийомів і засобів правового моніторингу з правилами та технологією його проведення. Для розмежування цих елементів об'єкта дослідження можуть бути корисні напрацювання теоретиків права у сфері юридичної техніки і технології. Однак, беручи до уваги відсутність єдності у поглядах вчених з питань розмежування юридичної техніки і технології, слід дотримуватися певної обережності запозичення і використання теоретичних положень і конструкцій.

Юридична техніка правового моніторингу неоднорідна. Підходи до її аналізу (розчленування цілого) можуть бути різними:

1) за стадіями правового моніторингу його техніка може бути підрозділена на техніку планування, збору необхідної інформації, її фіксації, узагальнення, аналізу і оцінки, оформлення та оприлюднення, а також реалізації результатів;

2) за роллю (функціонального навантаження) можна виділити такі її складові, як розумові операції, засоби і прийоми складання документів (планів, звітів, «досье закону» тощо), засоби оцінки об'єкта моніторингу та інформації про нього (критерії і показники ефективності);

3) в залежності від якості елементів, її складових, в структурі техніки правового моніторингу можна виділити техніко-юридичні засоби, прийоми і способи, що забезпечують досягнення цілей і вирішення завдань правового моніторингу [9, с. 356].

Наступна, особливість правознавства пов'язана з тим, що право, закон володіють потужною силою у суспільстві, а це призвело до того, що юридична діяльність і знання спочатку опинилися в зоні інтересів влади, потрапили в залежність від держави, його інтересів, його політики. Тим більше, що і сама правова матерія існує і функціонує в залежності від діяльності державних установ, державної волі.

Правда, далеко не всі спеціалісти-правознавці, що знаходяться на службі держави: певні різновиди юридичної роботи, в першу чергу – адвокатського профілю, відносяться до вільних професій. Деякі види юридичної діяльності, передусім, суддівської, покликані мати і щоденно підтверджувати свій незалежний статус. Та й дані висновки правознавства техніко-юридичного порядку мають в своїй основі характер об'єктивних наукових знань. Тим не менше юридична діяльність та юридичні знання, в цілому, неминуче стають пов'язані з владою [3, с. 271].

Участь інститутів цивільного суспільства в здійсненні аналізу і прогнозу якості законодавства, яке держава на даному етапі свого розвитку пропонує громадянам і населенню, відноситься до числа первинних цілей створення системи моніторингу правового простору і правозастосовної практики. На даному етапі, оскільки інститути громадянського суспільства в цій сфері слабо організовані, не мають відповідних організаційно-правових механізмів і засобів здійснення комплексної діяльності, пропонується ініціювати цей діалог влади і суспільства зі сторони держави з метою визначення істинних орієнтирів свого власного розвитку і постійної підтримки в цьому зв'язку високого ступеня участі товариства в справах держави. Хороший, своєчасно прийнятий закон – це і є найбажаніше місце зустрічі влади і суспільства, держави і людини [10, с. 11–12].

Об'єкти правового моніторингу розташовані в правовій сфері. Як різновид юридичної діяльності вони мають техніко-юридичний компонент – сукупність інструментів, з допомогою яких досягаються цілі і вирішуються завдання техніки правового моніторингу.

При першому наближенні юридична техніка правового моніторингу постає у вигляді сукупності засобів і прийомів спостереження, аналізу й оцінки правової інформації, а також критеріїв і показників ефективності законів та практики їх

реалізації. Однак у міру осмислення даного явища та спостереження процесу інституалізації правового моніторингу як виду державної діяльності, структура цієї техніки стає все більш складною, а її елементи – більш різноманітними, все більш яскраво проявляють риси техніко-юридичних прийомів, засобів і способів [9, с. 336].

Так, в залежності від етапу правового регулювання, правовий моніторинг поділяється на передпроектний і на моніторинг правозастосування. Передпроектний моніторинг здійснюється перед підготовкою проектів нормативно-правових актів, на стадії встановлення потреб у правовому регулюванні. Він націлений на дослідження суспільних відносин, які підлягають правовому регулюванню, інвентаризацію їх правової регламентації.

Моніторинг правозастосування призначений для оцінки ефективності дії вже прийнятих нормативно-правових актів, для визначення ступеня втілення державної волі, вираженої в правових встановленнях, в практичну діяльність учасників суспільних відносин.

Різнманіття правового моніторингу зумовлено його суб'єктами. Широта кола об'єктів правового моніторингу зумовлює виділення таких його видів, як загальний, галузевий і точковий.

Загальний моніторинг здійснюється для отримання інформації про застосування законодавства в цілому. Галузевий моніторинг має на меті отримати інформацію про практику застосування нормативно-правових актів у певній сфері правового регулювання. Точковий моніторинг спрямований на оцінку дії конкретного нормативно-правового акта чи певних його частин (норм).

Правовий моніторинг може здійснюватися в масштабі всієї країни, на території регіону, в межах муніципального утворення або у відповідній сфері державного управління. За своєю тривалістю правовий моніторинг може бути постійним (безперервним), тимчасовим (здійснюваним у межах певного проміжку часу), або оперативним (здійснюються протягом першого року дії нормативних правових актів) [11, с. 335].

Наукова концепція правового моніторингу базується на теоретико-правовій характеристиці основних його елементів. На основі аналізу і узагальнення наявних у науці уявлень про цілі в

праві і, мету правового моніторингу, Так, згідно Л. Іванової, яка сформулювала мету та завдання даного виду юридичної діяльності, що відповідають його сутності, мета правового моніторингу як невід'ємної частини управлінського циклу полягає у забезпеченні зворотного зв'язку, виявлення потреб у регулюванні суспільних відносин, оцінки ефективності і результативності обраних методів правового регулювання [1, с. 14].

В результаті правового моніторингу стає можливим відстежити сучасний стан законодавства, побачити дійсну картину його роботи, з'ясувати ті причини, по яких гальмується досягнення поставлених правових цілей, і на цій основі оцінити добротність правових норм і правового регулювання в цілому.

Для суб'єктів нормотворення значення правового моніторингу полягає в тому, що він дозволяє:

1) побачити тенденції та прогностичні потреби правового регулювання певних суспільних відносин;

2) оцінити склад та структуру нормативно-правового матеріалу з певного питання;

3) визначити ступінь повноти правового врегулювання відповідної сфери суспільного життя, виявити наявні тут прогалини і «білі плями»;

4) виявити в правовому регулюванні наявні колізії, неясності, неточності, дублювання та інші нормотворчі помилки і «вузькі місця»;

5) оцінити ефективність правових рішень у подібних проблемних ситуаціях;

6) посилити інтелектуальну складову нормотворчої діяльності за рахунок врахування думки правозастосовувачів, інститутів громадянського суспільства, громадян [11, с. 333].

На основі застосування техніки правового моніторингу в кінцевому підсумку стає можливим сформулювати більш обґрунтований «нормотворчий задум», дати аргументовані пропозиції щодо шляхів і способів правового регулювання життєвих ситуацій.

Основні принципи техніки правового моніторингу:

1) законність;

2) обов'язковість;

3) програмна забезпеченість;

4) повнота інформаційної бази;

- 5) об'єктивність та достовірність інформації;
- 6) транспарентність;
- 7) оснащеність.

Основними цілями техніки правового моніторингу є:

- 1) оцінка стану законодавства;
- 2) аналіз та узагальнення законодавства;
- 3) виявлення прогалин правового регулювання і корупційних чинників з метою їх усунення;
- 4) вироблення рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення законодавства;
- 5) оцінка ефективності реалізації нормативно-правових актів [12; 13, с. 33].

Розробка юридичної техніки правового моніторингу на рівні сучасних завдань юридичної науки і практики вимагає визначення та конкретизації предмету дослідження. Предмет конкретних досліджень юридичної техніки правового моніторингу складають не тільки самі засоби і прийоми, що забезпечують досягнення його цілей і вирішення відповідних завдань, а й діяльність суб'єктів моніторингу щодо їх створення і використання, а також закономірності їх упровадження в державно-правову практику і визначення найбільш раціональних шляхів такого впровадження.

Виходячи із змісту юридичної техніки правового моніторингу, її конкретних засобів і прийомів, застосовуваних при його плануванні, проведенні, оформленні результатів, можна припустити, що предмет дослідження утворюють емпіричні закономірності. Закономірності такого роду являють собою результат узагальнення позитивного досвіду правового моніторингу або конкретизації якогось теоретичного положення стосовно до специфіки даної діяльності. Тим самим знання про юридичну техніку правового моніторингу та її закономірності є знаннями методологічного плану, покликаними озброїти юристів науково обґрунтованими раціональними методами практичної дії [9, с. 343].

Предметом техніки правового моніторингу є:

- 1) техніка створення нових проектів нормативно-правових актів;
- 2) техніка виявлення суперечностей, колізій і прогалин між нормами права різних нормативно-правових актів;
- 3) техніка зміна чи відміни застарілих норм;

- 4) техніка виявлення надлишковості або недостатності правового регулювання суспільних відносин;
- 5) техніка виявлення дублювання норм;
- 6) техніка аналізу нормозастосування, норм декларативного характеру;
- 7) техніка визнання актів такими, що втратили чинність;
- 8) окремі порушення законодавчої практики, юридичної техніки;
- 9) юридична мова та письмо (внутрішня узгодженість, логічна побудова, відповідність нормативній формі державної мови);
- 10) помилки редакційного характеру;
- 11) неаутентичність тексту тощо.

Предметом техніки моніторингу в міжнародному праві є зобов'язання держав, взяті відповідно до норм міжнародних договорів та інших актів як обов'язкового, так і рекомендаційного характеру, в тому числі рішень міжнародних організацій [6, с. 161].

До об'єктів правового моніторингу відносяться:

- 1) нормативно-правовий акт та його структурна частина (форма НПА (закон, указ, постанова тощо); назва органу, що ухвалив акт (Верховна Рада, Кабінет Міністрів тощо); назва акта (заголовок); преамбула (за потреби); основна частина – розділи, глави, статті, частини, пункти, підпункти (розбивається в залежності від форми та обсягів НПА); санкції за недотримання норм акта та порядок відповідальності; положення про відміну раніше ухвалених нормативних актів; дата (порядок) набуття чинності НПА; дата ухвалення НПА; підпис особи, яка скріпила НПА);
- 2) окремі статті нормативно-правового акта;
- 3) комплекс нормативно-правових актів, що регулюють певну сферу суспільних відносин;
- 4) відносини, пов'язані з реалізацією нормативно-правових актів;
- 5) сфери і галузі права;
- 6) правові інститути;
- 7) система законів;
- 8) підготовка і реалізація нормативно-правових актів;
- 9) неправові явища, «тіньове» право; матеріальні об'єкти навколишнього світу;
- 10) інші.

Суб'єкти правового моніторингу:

1) усі органи держави, наділені правом створювати нормативно-правові акти чи вносити до них зміни;

2) суб'єкти, спеціально уповноважені для проведення моніторингу (Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ, Рахункова Палата, Центральна виборча комісія, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи судової влади, органи прокуратури);

3) приватний сектор (недержавні формування, починаючи з об'єднань громадян і завершуючи правосвідомими громадянами).

На даному етапі пізнання ще складно стверджувати, що в даному випадку будуть використовуватися виключно своєрідні техніко-юридичні прийоми, складові техніки правового моніторингу. Можливо, для цього будуть адаптовані елементи нормотворчої або правозастосовної техніки. Однак це припущення не виключає можливість виникнення самостійних прийомів і засобів, наприклад техніки складання планів, відсилань до інших планів, техніки затвердження планів і програм моніторингу, техніки оформлення пропозицій федеральних органів виконавчої влади в проект зведеного плану. Згідно з проектом Положення вони повинні містити мету і об'єкт моніторингу, перелік його суб'єктів, вимоги до форми збираної інформації, її змістом, обсягом і показниками, терміни проведення [9, с. 338].

Таким чином, юридична техніка правового моніторингу – досить складне в структурному та змістовому плані явище, що вимагає детального вивчення і використання відповідної методології.

В якості робочого описового поняття можна прийняти за основу наступне визначення: *юридична техніка правового моніторингу* – це сукупність засобів, прийомів і способів планування моніторингової діяльності, одержання необхідної інформації, її фіксації, узагальнення, аналізу і оцінки, оформлення та оприлюднення, а також реалізації її результатів.

Дослідження юридичної техніки правового моніторингу, формування позитивного наукового знання про дане явище вимагають застосування методології правової науки. Конкретизація наявних пізнавальних засобів, визначення сукупності прийомів і методів пізнання, методологічних підходів,

застосовуваних для вивчення даного явища, відбувається виходячи з особливостей предмета дослідження, форм його існування і специфіки розв'язуваних наукових завдань.

«Технологічний» погляд на правовий моніторинг дозволяє максимально зблизити емпіричне і логічне в наукових дослідженнях, охопити і пов'язати не тільки методи вивчення законодавства та правозастосовної практики, але і організаційні, управлінські блоки, його складові, інституційний, функціональний та інструментальний аспекти в його природу та зміст [9, с. 349].

Наявність розвинутої системи понятійного апарату правознавства, категорій і законів філософії значною мірою полегшує процес пізнання юридичної техніки правового моніторингу. Особливість сучасного періоду його становлення полягає в тому, що окремі поняття можуть створюватися не тільки шляхом відображення реально існуючих явищ і процесів. У ряді випадків процес формування понять випереджує відображувані в ньому явища – юридичну техніку правового моніторингу або її елементів. Правовий моніторинг, його техніка і технологія, перш ніж об'єктивується в реальному житті, попередньо сформувався ідеально в формі правових понять. Їх утворення являє собою результат логічного розвитку правових ідей.

Концепція техніки правового моніторингу в Україні передбачає зворотний зв'язок з поліпшенням реалізації, нагляду та реформування законодавства. Розробники нормативно-правових актів можуть включати положення, які визначають ці процедури зворотного зв'язку.

З метою підвищення ефективності реалізації необхідно:

1) уповноважити виконавчий орган розробляти додаткові нормативно-правові акти у відповідь на дані моніторингу та оцінки;

2) вказати критерії, які орган має розглянути;

3) описати процес розробки нових нормативно-правових актів, що сприяє спільному вирішенню проблем і включає в себе зацікавлених сторін, експертів та інші зацікавлені міністерства;

4) вимагати від органу представити доповідь про процес прийняття рішень у відповідь на дані моніторингу і оцінки.

З метою покращення нагляду необхідно:

1) призначити наглядовий орган;

2) встановити цілі, з якими дані моніторингу і оцінки можна порівняти;

3) вказати санкції за невиконання.

3 метою покращення процесу розробки і реформування законодавства необхідно:

1) встановити часові інтервали для перегляду законодавства та його нормативно-правових актів;

2) створити центральну базу даних або комісію, в яку зацікавлені сторони або виконавчі органи можуть представити дані про конфлікти закону або нормативно-правових актів;

3) призначити робочу групу або комісію з розгляду закону і рекомендувати внести зміни в міру необхідності [14, с. 164].

Концепція правового моніторингу в Україні трактується нами як певний спосіб розуміння (трактування, сприйняття) правового моніторингу як сегмента юридичної техніки та складової юридичних технологій, система раціональних прийомів спостереження, аналізу та оцінки якості нормативно-правових актів і практики їх застосування.

Принципи концепції правового моніторингу в Україні визначають стратегію наукового дослідження, а саме: законності; обов'язковості; програмної забезпеченості; повноти інформаційної бази; об'єктивності та достовірності інформації; транспарентності; оснащеності.

Основне завдання пізнання правового моніторингу полягає не тільки в розробці найбільш досконалих прийомів і засобів його проведення, але і в розкритті раціонального шляху впровадження теоретичних знань про право, правовий моніторинг та юридичну техніку в практичну сферу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Иванова Л. А. Определение эффективности нормативных актов в процессе правового мониторинга : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Л. А. Иванова. – М., 2011. – 24 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. В. Т. Бусел. – К. : Перун, 2005. – 1728 с.

3. Алексеев С. С. Собрание починений : в 10 т. – Т. 5 : Линия права. Отдельные проблемы концепции. – М. : Статут, 2010. – 549 с.

4. Сандевуар П. Основные юридические концепции [Электронный ресурс] / П. Сандевуар // Введение в право. – Режим доступа : http://www.infocation.org/8/pravo/book_z005_page_119.html.
5. Тарасов Н. Н. Методологические проблемы юридической науки / Н. Н. Тарасов. – Екатеринбург : Урал. гос. юрид. акад., 2001. – 263 с.
6. Анцупова Т. Поняття та сутність міжнародно-правового моніторингу у контексті права Ради Європи / Т. Анцупова // Юридичний вісник. – 2013. – № 2. – С. 161–165.
7. Gauthier de Beco. Human Rights Monitoring Mechanisms of the Council of Europe. – Routledge Research in Human Rights Law, 2011. – 248 p.
8. Инструменты обеспечения господства права в постконфликтных государствах. Мониторинг правовых систем / ООН. – Нью-Йорк ; Женева, 2006. – 63 с.
9. Черногор Н. Н. Юридическая техника правового мониторинга / Н. Н. Черногор // Доктринальные основы юридической техники. – М. : Юриспруденция, 2010. – С. 334–357.
10. Миронов С. Теория и практика мониторинга правового пространства и правоприменительной практики: итоги и перспективы / С. Миронов // Мониторинг права в Российской Федерации. Вестник Совета Федерации. – М., 2006. – № 4 (5). – С. 4–13.
11. Юридическая техника : [курс лекцій] / под ред. В. М. Баранова, В. А. Толстика. – М. : ДГСК МВД России, 2012. – 384 с.
12. Информация по итогам проведения правового мониторинга нормативных правовых актов государственными органами за 2013 год. Министерство Юстиции республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.adilet.gov.kz/ru/node/56352>. – Загл. с экрана.
13. Правовой моніторинг: актуальні проблеми теорії і практики / под ред. Н. Н. Черногора. – М. : Междунар. юрид. ин-т, 2010. – 232 с.
14. Розробка проєктів нормативно-правових актів відповідно до методики вирішення проблем – К. : ФОП Москаленко О. М., 2012. – 180 с.